

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKİYE'DE ÇOCUK GELİNLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: MERSİN ÖRNEĞİ A STUDY ON CHILD BRIDES IN TURKEY: MERSİN EXAMPLE

Zafer DURDU*
Yıldız YELBOĞA**

Öz

Bu çalışmada, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de karşılaşılan önemli bir sorun olan çocuk evlilikler ele alınmaktadır. Çalışmanın temel amacı erken yaşta evlendirilen kadınların aktardıkları deneyimler aracılığı ile sorunu anlayabilmek, sorunun çözümü ile ilgili kamuoyu farkındalığını yükseltmektir. Ayrıca siyaset mekanizmasında olan politikacılarında soruna eğilmelerini sağlayabilmek hedeflenmektedir. Çalışmada erken yaşta evlendirilen çocuk gelinlerin incelenmesi Türkiye üzerinden yapılmış olup, örneklem olarak Mersin ili seçilmiştir. Çalışmada niteliksel araştırma yöntemi ve bu yöntemin derinlemesine mülakat tekniği kullanılmış, kadınlardan evlilik deneyimlerini anlatmaları istenmiştir. Çalışma verileri çocuk evliliklerde eğitim durumu, aile yapısı, toplumsal çevre, geleneksel kültür gibi değişkenlerin önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erken Evlilik, Evlilik, Çocuk Gelin, Gelenek, Kültür.

Abstract

In this study, such as child marriage in many countries of the world is a major problem that may be encountered in Turkey are discussed. The main objective of the study is to understand the problem at an early age through the experiences of women they mated transfer, to increase public awareness about the solution of the problem. It also aimed to provide politicians with the focus on the problem of the political mechanism. Investigation of child bride marriages at an early age in the analysis is done through Turkey, Mersin province as the sample was selected. Qualitative research methods in the study and deep interview technique was used this method, the women were asked to talk about their marriage experience. Study data education in child marriage, family structure, social environment, has revealed that it is important variables such as traditional culture.

Keywords: Early Marriage, Marriage, Child Bride, Tradition, Culture.

Giriş

Toplumsal sorunları toplumsal sorun yapan şey çağın genel toplumsal, kültürel ve siyasal normlarına uymaması, toplumsal sistemin işleyişinde birtakım sorunlara neden olmasıdır. Kuşkusuz ki her çağın normları aynı değildir, toplumsal değişme olgusu nedeniyle sosyal bilimciler de değişimi ve onun arkasındaki değişkenleri ortaya çıkarmak ister. Yaşadığımız 21. yüzyıla baktığımızda Batı tipi bir modernleşmenin tüm dünyaya yayıldığı, insan hakları, demokrasi, eşitlik, özgürlük, medenilik kavramlarının yaygınlaştığını görmekteyiz. Modern öncesi toplumlarda bireysellik, kendi seçimlerini yapabilme, bilimsel tespitlere göre olgunlaşma gibi kavramları pek görmeyiz. Evlilik kurumu da bu bağlamda çağlar boyunca değişmiştir. İksel toplumlardan günümüze dek insanlar evlenmekte, aile kurmakta ve toplumsal yaşam da böylelikle sürmektedir.

Evlilik kurumu modernleşme ile birlikte geleneksel bağlamı olan akrabalık, aile, topluluk (cemaat), gelenek bağlamının dışına çıkmaya başlamıştır. Her bir bireyin biyolojik gelişmişliğinin bilimsel standardı olarak kabul edilen 18 yaşından itibaren kendi ailesini kurabilmesi bir hak haline gelmiştir. Bu yaştan daha önce gerçekleştirilen evlilikler ise erken evlilik ya da çocuk evlilikler olarak değerlendirilir. Modern hukuk da bu anlamda 18 yaş öncesi evlilikleri suç sayar. 1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de incelendiğinde Madde 1 "Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" (UNİCEF). Türkiye'de de yasal olarak yetişkin olma yaşı kanunla 18 olarak belirlenmiştir. Bu durumda yasal olarak da 18 yaş altı herkes çocuk kabul edilir ve bu yaşın altında olan bireylerin evlenmesi yasalara aykırıdır.

1. Dünyada Çocuk Gelinler

18 yaşından ufak bireylerin çocuk olduğu üzerindeki uzlaşımın bir sonucu olarak, bu yaşın altındakilerin evliliği de en hafif tabirle illegaldir. Özellikle uluslararası sözleşmelere taraf olmuş ülkeler açısından bu tür evliliklere izin verilmesi uygun değildir. Dünyanın neredeyse tüm bölgelerinde erken yaşta evliliklere rastlandığı gerçeği bize sorunun yerel olmadığını, küresel olduğunu göstermektedir. Plan UK, Breaking Vows'un (2011) belirttiği üzere dünyada en yüksek çocuk evlilik oranı %75 ile Niger'dedir. Niger'i

* Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü-Muğla/Türkiye, zaferdurdu@gmail.com

** Sosyolog, yıldzyelboga@hotmail.com

%72 ile Çad, %71 ile Mali, %66 ile Bangladeş, %63 ile Gine, %61 ile Orta Afrika Cumhuriyeti, %52 ile Mozambik takip etmektedir.

Dünyada gerçekleşen çocuk evliliklere dair çeşitli nedenler tespit edilmiştir. Örneğin Bangladeş'te kültür ve gelenek, kadınların namusunu koruma, kadınların ekonomik değerini koruma hissi ön plandadır. Hindistan'da ise yoksulluk, evlilikle ilgili giderler, çeyiz gibi ekonomik hususlar, toplumsal cinsiyet normları ve beklentiler, aile şerefi ve kadınlar için eğitim olanaklarının eksikliği ön plandadır. Etiyopya'da yoksulluk, eğitim ve ekonomik fırsatların eksikliği ve kadın haklarını sınırlayan sosyal gelenekler etkilidir (Çalp, 2014: 9). İstatistiki bilgilerin bizlere gösterdiği sosyolojik olgulara göre dünyanın özellikle az gelişmiş bölgelerinde çocuk evliliklerin yaygınlığı barizdir. Bunun temel nedenleri az gelişmiş dünyada yaşam şartlarının zorluğu, yoksulluk, insan hakları kavramlarının yerleşememesi, gelenekselleşen aile kurma kalıpları, eğitimden uzak olma, cinsiyet ilişkilerindeki kalıp yargılardır. Dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan kısımlarında erken yaşta evlilikler azalma trendinde iken geri kalan bölgelerde çok yüksek oranda bu tür evlilikler sürmektedir.

2. Türkiye'de Çocuk Gelinler

Çocuk gelinler konusu söz konusu olduğunda ülkemizde de ciddi düzeylerde bu tür evliliklere rastlanmaktadır. TAYA 2014 araştırması verilerine göre 2006'da 18 yaş altında kadın evliliklerin oranı %31.2'dir. 2011'de ise bu oran %28 olarak gerçekleşmiştir. Elde ettiğimiz ilk ham verinin ayrıntılarına girmek ülkemizde hangi yörede, hangi sosyo-ekonomik yapıda olan ailelerde bu tür evliliklerin gerçekleştiğini anlamamıza yardım edecektir. Bölgelere göre çocuk yaşta evlendirme oranlarına göre 18 yaş altında evlenmelerin en yüksek olduğu bölge 2011 verilerine göre % 25.1 ile Güneydoğu Anadolu, %23.6 ile Ortadoğu Anadolu, %22.6 ile de Orta Anadolu'dur. En düşük oran ise %13.3 ile Batı Marmara'dır (TAYA: 2014: 121-124). İlk göze çarpan olgu kuşkusuz ki Türkiye'nin iç dinamikleri ile ilgilidir ve buna göre Doğu bölgelerinden Batı'ya doğru geldikçe çocuk gelinlerin sayısı azalmaktadır.

Yukarıdaki verileri ayağı daha fazla yere basar hale getirebilmek için eğitim ve ekonomik şartlar ile ilgili bilgilere de bakmakta yarar görüyoruz. Buna göre 18 yaş altında evlenenlerin 2011'deki tespitlere göre %40.5'i bir okul bitirmemiş, %19.7'si de ilkökul bitirmiştir. Yükseköğretim mezunları arasında ise çocuk yaşta evlenen oranı sadece %0.5'dir. Ekonomik durum açısından 2011'e göre 18 yaş altında evlenenlerin %25.3'ü alt ekonomik grup, %20.5'i de alt orta gruptadırlar. En üst ekonomik grupta ise bu oran %2.1'dir (TAYA, 2014: 122-123). Görüldüğü üzere eğitime uzaklık ve yoksullukla erken yaşta evlilik arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Türkiye'nin sosyo-ekonomik düzeyi açısından gelişmemiş bölgelerinde olup, eğitim sürecine dahil olamayan ve yoksul kesimlerin ilk elden çocuk evlilikler için incelemeye değer olduğu söylenebilir. Sosyolojik olarak bu bilgilere eklenmesi gereken bir diğer olgu da evlenmelerin kayıt altına alınması durumudur. Evlilik kurumu her ne kadar yasal bir süreç ile gerçekleşiyor olsa da ve hukuken resmi nikah zorunlu olsa da pratik durumda dini nikah ile evlenmelerin de önemi göz ardı edilemez. Özellikle 18 yaş altında yapılan evliliklerde resmi nikahın yapılmaması ya da reşit olunan yaşa kadar beklenmesi durumunu istatistikler ile tespit etmek imkansızdır. Reel durumun bu özelliği çocuk gelinler ile ilgili rakamların yukarıda belirttiğimiz rakamlardan bir miktar daha yüksek olduğu tahminini yapmamıza neden olmaktadır.

2.1. Türkiye'de Çocuk Evliliklerin Nedenleri

Türkiye tarihsel geçmişi uzun bir sürece dayanan, farklı coğrafyalardan, farklı kültürlerden, farklı dinlerden onlarca topluluğun bir arada yaşadığı bir ülkedir. Bin yıldır devam eden göçlerin toplumsal hareketliliği ve bu hareketliliğin toplumsal yapıyı etkilemesi sosyologları dikkatli olmaya itmeli. Evlilik kurumu gibi bir konunun değerlendirilmesi yapılırken de bu arka plan dikkate alınmalı, tek nedenli açıklamalardan kaçınılmalıdır (Durdu vd. 2014: 111). Çocuk yaşta evlendirmelerin gerekçeleri arasında ilk elden söylenmesi gereken sosyo-ekonomik şartların göstergeleridir. Daha önce de belirttiğimiz üzere dünyada ve ülkemizde çocuk evliliklerin daha fazla görüldüğü yerler ile yoksulluk ve eğitimden uzaklık önemlidir. Kimi ailelerde özellikle kız çocukları büyüdükçe aileye yük olarak görülmekte, bir an önce evlendirilerek külfetten kurtulmak ve başlık parası gibi gelenekler aracılığıyla kazanç elde edilmektedir (Aydemir, 2011: 17).

Çocuk evlilikler ile ilgili bir diğer neden de eğitimsizliktir. TAYA araştırma verilerinin de gösterdiği üzere eğitim seviyesi düşüklüğü ile çocuk evlilikler arasında doğrudan bir ilişki vardır. Eğitim sürecinde çok az kalan ya da eğitim sürecine hiç dahil olamayan çocukların daha erken yaşta evlendirildikleri ya da evlilik nedeniyle eğitim alamadıkları bir çok çalışmada tespit edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği de Şen'in (2014: 36) belirttiği üzere önemli bir çocuk yaşta evlenme nedenidir. Toplumda ataerkil değerlerin önemi ve yönlendirmesi ile erkek ve kadınlar arasında eşitsizlikler meydana gelmektedir. Bu durumun arka planında her iki cinse yüklenen toplumsal-kültürel anlamlar, değerler yatmaktadır. Erkek çocuğa daha yüksek değer verilmesi, kız çocuğunun evden bir gün gidecek olması anlayışı da bunun bir sonucudur.

Çocuk evliliklerle ilgili bir diğer tespit de çocuk algısıdır. Her ülkede tarihsel ve kültürel nedenlerle çocuk algısı farklılaşabilir. Modern düşünce evrensel bir standart olarak her ne kadar 18 yaşı yetişkinlik olarak kabul etse de, dünyanın bazı bölgelerinde daha küçük yaşta bireyler yetişkin olarak algılanabilmektedir. Örneğin Pakistan ve Hindistan'ın bazı bölgelerinde 15-16 yaşına gelmiş bir kız çocuğu yetişkin olarak algılanmakta ve evlenmesi de normal karşılanmaktadır (Aydemir, 2011: 22). Ülkemizde de gündelik yaşam pratikleri, gelenekler, dinsel inanışlar, aile yapısı çocuk yaşta evliliğin olağan görülmesini sağlamakta, çocuklarını erken yaşta evlendirenlerin bunu bir sorun olarak görmediği görülmektedir (Bkz. Durdu vd. 2014).

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma 2015 yılında Mersin ili, Akdeniz Belediyesi'nde Çay Mahallesi, Güneş Mahallesi ve Çilek mahallelerinde yapılmıştır. Çalışmada 18 yaşından önce evlendirilen 10 kız çocuğu ile görüşme yapılmıştır.

3.1. Yöntem ve Teknik

Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Görüşme soruları açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Ayrıca sorularla ilgili görüşme öncesi kişilere gereken açıklamalar yapılmış ve görüşmecinin baskı altında kalmayarak cevaplaması sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmenin verimli olması için erken yaşta evlenen kişilerle görüşmeler birebir yapılmıştır. Örneklemen oluşumunda kartopu örneklem türü tercih edilmiştir. Görüşmecilerin isimleri gizlilik dikkate alınarak çalışmada belirtilmemiş, her bir görüşmeci için G1, G2 şeklinde kodlamalar kullanılmıştır. Böylece veri kaybını en aza indirmek ve daha güvenilir bilgiler elde edilmek istenmiştir.

Çalışmada erken yaşta evliliğin getirdiği sorumluluklar, bu sorumlulukların hayatlarını ne kadar olumlu ya da olumsuz etkilediği bu evlilik süreçlerinde yaşadıkları sıkıntılar, sorunlar anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın sorunsalları

1. Çocuk gelinlerin ortaya çıkmasının nedenlerinden birisi toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir.
2. Ailede çocuk sayısının çokluğu çocuk gelinlerin görülme sıklığını arttırabilmektedir.
3. Erken yaşta evliliklerde akrabalık ilişkileri önemli bir etkidir.
4. Çocuk yaşta evlendirilen kadınlar, bu tür evlilikleri tasvip etmemektedir.

3.3. Araştırma Verilerinin Değerlendirmesi

Tablo 1. Görüşme Yapılan Kadın ve Eşlerinin Yaşları

Görüşmeciler	Nişanlılık yaşı	Evlilik yaşı	Evlilik Süresi (yıl)	Kardeş sayısı	Kendisinin çocuk sayısı
G.1	16	17	8	6	2
G.2	15	15	34	7	4
G.3	17	17	20	7	3
G.4	15	15	50	14	14
G.5	15	15	6	7	2
G.6	17	17	9	8	2
G.7	17	17	13	10	4
G.8	16	16	12	5	4
G.9	15	15	16	14	6
G.10	17	17	10	4	2

Tabloda da görüldüğü gibi görüşülen çocukların yaş aralığı 15-17 yaşları arasında değişmektedir. Görüşülen çocuk gelinlerinin çoğu ergenliğe girdikten kısa bir süre sonra nişanlanmışlardır. Nişanlanma ile evlilik arasındaki sürenin de oldukça kısa olduğu görülmektedir. Tablo verilerindeki bir diğer gösterge de evlendirilen çocukların kardeş sayıları ile kendi sahip oldukları çocuk sayısı arasındaki farklılıklardır. G4 dışında tüm görüşmecilerde çok daha az sayıda çocuk sahibi olma olgusu önemli bir ayrıntıdır. Buna göre çocuk yaşta evlendirilen kadınlar kalabalık aile olmanın dezavantajlarını deneyimlemişler ve çok daha az sayıda çocuk sahibi olmayı tercih etmişlerdir. Bu tercih farklılığı zorla evlendirilen çocuk gelinlerin deneyimledikleri olumsuz deneyimden hareketle daha az sayıda çocuk sahibi olmayı tercih etmelerine neden olmuş olmalıdır.

Tablo 2. Görüşme Yapılan Kadınların Eğitim Durumu

Görüşmeciler	Eğitim durumu	Eşin Eğitim Durumu
G.1	Lise mezunu	Lise mezunu
G.2	Okuryazar değil	İlkokul mezunu
G.3	Okuryazar değil	İlkokul mezunu
G.4	Okuryazar değil	Okuryazar değil
G.5	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu

G.6	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu
G.7	Okuryazar değil	İlkokul mezunu
G.8	Okuryazar değil	Okuryazar
G.9	Okuryazar değil	İlkokul mezunu
G.10	Okuryazar değil	İlkokul mezunu

Görüşme yapılan kadınların eğitim durumlarına baktığımız zaman sadece G1 nolu gelinin lise mezunu olduğu görülüyor. 3 ve 4 nolu gelinler ilkokul mezunu iken, diğerleri okuma yazma bilmemektedirler. Lise mezunu olan 1 nolu gelin nişanlanması ile birlikte okula devam edemediğini, 5 nolu gelin de köydeki işlerden dolayı okula devam edemediğini ifade etmiştir. Anlaşılacağı üzere genel olarak çocukların eğitim seviyesinin çok düşük olduğu görülmektedir. 10 gelinden sadece 3'ü okuma yazma bilirken diğerleri bilmemektedir. G.2, G.4, G.7 ve G.8 nolu gelinler köyde okul olmadığından dolayı okula gidememişlerdir. Diğer gelinler ise maddi yetersizlikten dolayı gidememişlerdir.

Erkeklerin eğitim durumları söz konusu edildiğinde tabloda büyük bir değişimin olmadığı göze çarpmaktadır. Bu olgunun gösterdiği durum, benzer toplumsal şartların evlilik sürecinde etkili olduğu, evlendirilen kız çocuklarının yakın çevredeki benzer sosyal kesimler, akrabalarla aile kurmasının doğru bulunduğudır. TAYA araştırmasının verileri de bizim çalışmamızın verileri ile örtüşmektedir. Çocuk gelinlerin eğitimde geçirdikleri süre çok sınırlıdır. Bu olgu erken evlenme/evlendirmeyi hızlandırmakta ya da kolaylaştırmaktadır.

Tablo 3. Evlilik Kararının Alınması / Çocuğa Danışılması

G.1	Evlenmeyi ben istedim babam karşı çıkıyordu istemiyordu ona karşı direndim annem de istiyordu. çok sorunlar yaşamama rağmen evlendim.
G.2	İstemeye geldiler babam da istiyordu, babam ne derse o olsun dedim.
G.3	İstemeye geldiler babam da istiyordu, babamın sözünden çıkmadım. Eşimi hiç görmedim konuşmadım babam istiyor musun dedi berdel olduğu için mecburiyetten kabul ettim. Bir rüyaydı sanki nasıl oldu nasıl bitti hala anlamadım.
G.4	Annem ve babam istediler, ben karşı çıktım ama beni dinlemediler. Baskı sonucunda evlendim.
G.5	Evlenmemi herkes istiyordu. Kocamın ailesini tanıyorduk. İstemeye geldiler ailem tamam dedi ve ben de tamam dedim.
G.6	Evet danışıldı.
G.7	Evet danışıldı. Ben istedim.
G.8	Evlilik sürecim zorunlu geçti. Kardeşim evlendiğim kişinin kardeşini bıçaklayarak öldürmüştü. Babamdan hem para hem de kız istediler. Beni kan karşılığı verdiler.
G.9	Kocam evliydi beni seviyordu. ailemden istedi ailem yok dedi kuma gitmemi istemediler.
G.10	Görücü usulü geldiler, ben de gördüm kocamı. Tanıştık ve evlenme kararı aldık.

Görüşmecilerden alınan bilgilere göre evlilikte karar almada aile reisi konumundaki baba etkindir. Geleneksel tarım toplumu özelliklerinden birisi olarak bu olgu görücü usulü tarzı evlilikleri besler. Ayrıca evlilikte bireyin seçim yapabilmesi ancak o bireyin yetişkin olması ile mümkündür ki çalışmamızdaki evlendirilen çocuklar henüz 18 yaşından küçüktürler. Erken yaşta evlenme/evlendirilme hikayeleri göstermektedir ki bireyi, anneyi hatta bazen babayı dahi aşan şartlar söz konusudur. Kalıplaşmış toplumsallıklar aile kurumunun başlangıcını belirlemede son derece etkin olup, çocuğa danışılması sonucu değiştirmemektedir. Akrabalık, berdel evlilik, varsa aşiret bağları toplumsal bir kurum olarak evliliği bu bölgede besliyor olabilir.

Toplumsal ve kültürel şartlar değişmedikçe davranış tarzlarının da değişmesi sosyolojik olarak beklenir değildir. Çalışmamızın verilerinin de gösterdiği üzere biçimsel olarak çocuklara evlenecekleri bilgisi verilmiş, görüşleri de alınmıştır. Ancak saha çalışması sırasında gözlemlenen olgular göstermektedir ki aile büyükleri ve yakın çevre evlilik kararının alınmasında dominanttır.

Tablo 4. Evlenme Biçimi

G.1	Evet tanıyordum, tanıdık biriydi. Severek evlendim
G.2	Konuşmamıştık, hiç ama hiç görmemişim eşimi. Berdel oldu, zaten akrabaydı.
G.3	Eşimi daha önce hiç görmedim. Akrabamız olduğunu biliyordum. Berdel oldu evliliğim.
G.4	Aynı köyde olduğumuz için görmüştük. Beni seviyordu biliyordum.
G.5	Evet tanıdıkları. Konuşmamıştık yüzüğü taktıktan sonra konuşmaya başladık.

G.6	Evet amcamın oğluydu.
G.7	Komşumuzdu.
G.8	Görmüştüm, sokaklarımız yakındı ama konuşmamıştık.
G.9	Evet tanıyordum, aynı mahallede oturuyorduk. Severe evlendim.
G.10	Evet tanıyordum, tanıdık aracılığıyla tanıştım. Severe evlendim.

G.3 ve G.4 nolu evliler berdel usulü evlilikler yapmışlardır. Berdel evliliği ile birlikte ağabeylerinin evliliğine karşı kendileri evlilik gerçekleştirmişlerdir. Diğer evliliklerin çoğu tanıdık/akraba ya da komşu ile gerçekleşmiştir. Akrabalık bağına bağlı olmayan bu evliliklerde de kız çocuk ile evlenmek isteyen kişinin maddi durumunun iyi olması etkilidir.

Görüşmecilerin ifadelerinde de görüldüğü üzere çocuk yaşta evliliklerde akrabalarla evlilik oldukça yaygındır. Bunun dışındaki en önemli gösterge de yakın çevreden bir komşunun ya da ailenin çocuğu ile evlenmektir. Bu tür bir aile kurma tarzının yaygınlığının arka planında henüz çok küçük yaşta evlendirilen çocuğun/çocukların kontrollerinin devamının sağlanması, zaman zaman namus kavramının etkileri, yeni yetişecek nesillerin bakımının kolaylığı gibi olguları görebilmek mümkündür. Yüzyıllara hatta daha uzun sürelere dayanan, gelenekselleşmiş hatta kalıplaşmış aile kurma geleneklerinin bir göstergesi olarak akraba ya da yakın çevreden evlenme/evlendirme olgusu çalışmamız saha çalışmasında da net olarak gözlemlenmiştir.

Tablo 5. Erken Yaşta Evlenme Nedenleri

G.1	Çevremde herkes erken yaşta evleniyordu. Arkadaşlarım da evleniyorlardı. Beni eşimle tanıştırdılar ve evlendik.
G.2	Babam istediği için oldu. Abimin evliliğine karşı ben de evlendim. Karşı çıkmadım, eskiden biz babamızın karşısında konuşamazdık.
G.3	Berdel usulü evlendim.
G.4	Karşı taraf çok istiyordu, babam da kabul etmem için baskı yapıyordu, bundan dolayı evlendim. Eşimin ailesi çok iyiydi, babam onları seviyordu, onlara gelin olmamı istedi.
G.5	Ailem istedi ondan evlendim.
G.6	Ailem istedi, ben de istiyordum.
G.7	Artık evden kaçmak istedim, hep sorunlar oluyordu.
G.8	Kardeşim için evlendim. Mecbur kaldım. Kan davası vardı.
G.9	Sevdim. Daha küçüktüm aklım ermiyordu. Şimdiki aklım olsa kuma gelir miydim? Beni isteyen vardı ben de istemiyordum bu da etkili oldu kaçmam da.
G.10	İstemeye geldiler, iyi biri olunca kabul ettim.

Tabloya baktığımız zaman G.1 ve G.9 nolu çocuk gelinler kendi istekleri ile evlendiklerini hatta 9 nolu gelin kaçarak evlendiğini söylemiştir. Çocuk yaşta evliliklerin büyük çoğunluğu görücü usulü ve ailenin kararına dayalı olsa da, bazı durumlarda çocukların kendileri de evlenmeye karar verebilmektedir. Evde şiddet ve baskı görmek, evdeki anlaşmazlıklar, erken yaşta anne ve/veya babanın kaybedilmesi ve/veya üvey anne veya baba bakımına girmek, çocukların evliliği bir çözüm ve kurtuluş yolu olarak görmelerine neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, genç kızlar görücü usulü evlendirilmeyi kabul edebilmekte veya kaçmak için kendileri evlenmeyi tercih edebilmektedir. G.7 nolu gelin de üvey anne ile yaşadığını, ailevi sorunlardan bunaldığını ve çıkış olarak da evliliği görmüştür. İsteğe bağlı bir evlilik gibi görünse de içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar onun bu kararı almasına neden olmuştur.

Tablo 6. Ailede Yaşanan erken evlilikler

G.1	Hayır yok.
G.2	Kız kardeşlerim de erken yaşta evlendiler.
G.3	Kız kardeşlerim var.
G.4	Var. iki tane kız kardeşim erken yaşta evlendi.
G.5	Bir kız kardeşim daha erken evlendi.
G.6	İki kız kardeşim daha erken evlendi.
G.7	Ablamı evli adama kuma verdiler. Kız kardeşim kendisinden 20 yaş büyük biri ile evlenip boşandı. İkinci kez evlendi.
G.8	Hayır yok.
G.9	Evet var. 4 ablam
G.10	Yok.

Ailenizde sizden başka erken yaşta evlenen var mı? Sorusuna G.1, G.8 ve G.10 gelinleri dışındaki çocuk gelinlerin hepsi evet cevabını verdiler. Erken yaştaki evliliğin hem çevrelerinde hem de kendi

ailelerinde normal karşılandığını dile getirdiler. Bu durumu sadece kendileri yaşamadıklarını ve çok yaygın olduklarını dile getirdiler. Bireylerin yaşadıkları ortam, aile, toplumsal çevre, adetler, gelenek ve görenekler büyük oranda evlilikleri de belirleyen faktörlerdir. Özellikle aile içinde de bu tür evliliklerin olması evliliğin erken olmasının normalliliğini belirlemede önemlidir.

Burcu vd.'nin (2015: 79)) bulguları da bizim çalışmamızdaki bulguları teyit eder niteliktedir. Söz konusu araştırmada kadınların kendilerinin 12-17 yaş aralığında evlenmelerini nasıl algıladıkları ya da evliliklerini "erken" olarak tanımlayıp tanımlamadıkları ile ilgili bu durumun sosyal çevreleri tarafından "normal" tanımlandığını söylemişlerdir.

Tablo 7. Evlilik Sonrası Yaşanan Sıkıntılar

G.1	Evliliğe hazır değildim ama eşimi seviyordum ve evlenmek istedim. Kimse evliliği anlatmadı, çevremde gördüğüm kadarı ile biliyordum. Psikolojim bozuldu. Tedavi gördüm.
G.2	Evliliği hiç bilmiyordum, merak da etmedim. Çocuktum, kimse de anlatmadı. Psikolojim bozuldu.
G.3	Evliliği hiç bilmiyordum. Çocuktum kimse de anlatmadı. Tecrübesizdim. Agresif oldum.
G.4	Evlilik hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Sinirli biri oldum.
G.5	Evliliğe kendimi hiç hazır hissetmedim. 3. çocuğum olacak hala hazır değilim. Psikolojim bozuldu.
G.6	Hazır hissetmedim hayır. Evliliği filmlerde gördüğüm kadarı ile biliyordum. Çevremdekilere de dikkat etmiyordum. Farklı bir evlilik hayal etmişim.
G.7	Zorlanmadım. Kardeşlerimi de büyüttüm. Annemle çalışıyordum tarlada çok zor işler yaptım. Evlilik zor gelmedi bana.
G.8	Hiç hazır hissetmedim zaten evlilik değil hizmetçi gibiydim, istenmeyen gelindim. Çok sinirli oldum, ölmek istiyordum. her gün dayak yiyordum ve annelere de gidemiyordum.
G.9	Hazır hissetmedim. kuma gittim, diğer kadından öğrendim evliliği. Ev işlerini yapabiliyordum ama çocuk sorumluluğu zorladı. Psikolojim bozuldu.
G.10	Hazır olduğumu sanıyordum ama evlendikten sonra kaynanam her şeye karışıyordu. bu nedenle çok zorluk yaşadım.

Kendinizi evliliğe hazır hissettiniz mi? Ne gibi sorunlar yaşadınız sorusuna verilen yanıtlarda gelinlerin çoğu hazır olmadıklarını, hatta evliliğin bile ne olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir. Evliliği sadece televizyonda gördüğü kadarı ile bilenler de vardı. Evlilik olgusu yetişkin, dünyaya bir bakışı olan, ne istediğini bilen, seçim yapabilme özgürlüğüne sahip olan bireyler için anlamlıdır. Henüz yetişkinliğe geçmemiş, ruhsal ve bedensel gelişimini tam olarak tamamlamış, evlilik kurumunun gereklerinin tam olarak farkında olmayan, sorumluluk alabilme yetisinde olmayan çocukların evlendirilmesi sağlık sorunlarına, bağımlı kişilik gelişimine, psikolojik sorunlara neden olabilmektedir. Çocuk gelinler olgusunda karşımıza çıkan çarpıcı durumlardan birisi de budur.

Çalışmamıza katılan görüşmecilerin ifadeleri irdelendiğinde normal bir psikoloji, kendine güven, hayattan zevk alma, geleceğe dair olumlu beklentilerde olma, sağlıklı nesiller yetiştirme gibi olguların erken yaşta zorla evlendirilen çocuklarda ortaya çıkabilmesi oldukça zor görünmektedir.

Tablo 8. Erken Evliliklere Toplumun Bakışı

G.1	Bu bölgede çok yaygın olduğu için normal karşılanıyor. Doğru bir şey değil.
G.2	Bizim oralarda olumlu bakıyorlardı bu evliliklere.
G.3	Bizim oralarda normaldir bu evlilikler. Ama yengem ve abim onlara karşı berdel gittiğim için istemiyorlardı.
G.4	Çok normaldi. Her ailede küçük yaşta evlenen vardı.
G.5	Çok normal bir durumdu. Evde fazla kız olunca mutlaka erken evlenen oluyor içlerinde. Şimdi kız evde çalışmıyor ya da okumuyorsa evleniyor herkeste var bu durum.
G.6	Evde fazla kız olunca mutlaka erken evlenen oluyor içlerinde. Bizim oralarda yaygın bir durum.
G.7	Gayet normal.
G.8	Bilmiyorum.
G.9	Yaşla ilgili bir şey olmadı ama kuma gittim diye herkes olumsuz baktı. Evlenen evleniyor aile izin verince.
G.10	Kimse bir şey demedi. Ailem istiyordu ben de istiyordum. Çevremde çok fazla var

Toplumun çocuk evliliklerine nasıl baktığına dair sorumuza, görüşmecilerin çoğunluğu toplumun gerek zihinsel gerekse gündelik yaşam pratiğinde bu evlilikleri onayladığını ifade etmişlerdir. Modern hukuk kuralları ne olursa olsun toplumsal yapı ve kültürel özellikler yüzyıllardır gelen alışkanlıkları,

normal olanı belirlemede dominant öge olmaya devam etmektedir. Bunun bir sonucu olarak araştırma yapılan mahallelerde çocuk yaşta evlilikler garipsenmemiş, normal karşılanmıştır. Hukuksal olmasa da yöre halkı için bu evliliklerinde bir meşruluk sorunu yoktur.

Görüşmeciler ilgili soru sorulduğunda doğup-büyüdükleri toplumsal koşullarda, sosyalizasyon süreçlerinde evlenme pratiklerini görmüş, erken yaşta çok fazla örneğe de şahit olmuşlardır. Aile ve akrabalık sisteminin de dayandığı sosyolojik realiteler de aynı doğrultuda işlediğinden dolayı ne görüşmeciler ne de yöre halkı bu tür evlilikleri garipsememektedir.

Tablo 9. Görüşmecilerin Kendi Çocuklarının Erken Yaşta Evlenmesi Konusundaki Görüşleri

G.1	Asla izin vermem.
G.2	İstemem.
G.3	İstemem. Kızımı istemeye geldiler ben izin vermedim, okumasını istedim. Kaynanalara kalsa çoktan evlenmişti
G.4	İstemem, ama evlenmek zorunda kalanlar oldu.
G.5	Kız çocuğum yok ama olursa izin vermem. Babası isterse bir şey yapamam.
G.6	Asla izin vermem.
G.7	Okumak istiyorsa okuturum, evlenmesin şimdi.
G.8	Yok, o okusun, meslek sahibi olsun.
G.9	Ben izin vermem ama karar babasının.
G.10	Vermem, okusunlar ayakları üzerinde dursunlar.

Görüşmecilere “çocuklarınızın erken yaşta evlenmesine izin verir misiniz” sorusu sorulduğunda görüşmecilerin hemen hepsi hayır yanıtı vermiştir. Kendi yaşadıkları zorlukları ve psikolojik bunalımları göz önünde bulduklarında buna onay vermeyeceklerini dile getirdiler. Toplumsal değişimin oldukça yavaş olduğu toplumlarda ya da bölgelerde geleneksel öğeler çok yavaş değişirler ya da pek değişmezler. Saha çalışmasının yapıldığı yöre de kuşkusuz Türkiye'nin birçok yöresi gibi dış koşullardaki değişimlerden etkilenmektedir. Çocuk yaşta evlendirilen kadınlar kendilerinden sonra gelen nesillerin aynı hatalara düşmemesi gerektiğini düşünmekte ve kız çocuklarını korumak istemektedirler. Ancak karar alıcılar genelde erkekler ve o yörenin hakim adet ve gelenekleridir.

Değerlendirme

Toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkan çocuk gelinler olgusu ile evlilik kurumunun ülkemizde yaşadığı dönüşüm, toplumsal yapı ile kültür arasındaki boşluk arasındaki mesafenin açık olması ile yakından ilgisi olduğu söylenebilir. Çağdaş dünyanın standartlarına bakıldığında bu standartlara uymayan göstergeler de bir sorun olur. Az gelişmiş toplumların kendilerini içeriden değerlendirmelerine bakılarak erken yaşta evlenmeyi sorun edip etmedikleri daha net anlaşılabilir. Elbette Türkiye modern bir toplum olma, Batı standardında bir sistem kurma, toplumu bu yönde dönüştürme ya da halkın tüm yaşam göstergelerini bu seviyelere yükseltme noktasında hedefleri olan bir ülkedir. Ancak, ülke içerisindeki gelişmişlik düzeylerinin farklılığı, ekonomik, eğitimsel ve kültürel yaşam düzeyleri arasındaki farklılıklar bu tür evlendirmelerin devamını sağlamaktadır.

Çalışmamızın verilerinin gösterdiği olguların yorumları çocuk gelinlerin toplumsal sermayelerinin (Bourdieu'nun ifadesinde olduğu üzere) düzeyleri ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Evlendirilen çocukların aile yapıları, ekonomik düzeyleri, değerleri, eğitimde geçirdikleri süre bu tür evliliklerin o çevrelerde normal karşılanmasını da beraberinde getirmektedir. Modern dünyanın normalleri henüz bu kesimlerin yaşam dünyalarında anlamlılık düzeylerine sirayet edememiştir diyebiliriz. Kendilerinden önce üretilen gelenek, görenek ve adetlere göre aile kurumunun devamını yöre halkı sürdürmekte, toplumsal yeniden üretimi de benzer bir biçimde yeniden üretmektedirler.

İstatistiksel verilerin (TAYA 2014) de gösterdiği üzere dış dünya bilgisinin artması, toplumsal çevrenin kompozisyonunun değişmesi, sosyal sermayenin farklılaşması çocuk gelinlerin görülme sıklığının da azalmasına neden olmaktadır. Yıldan yıla bu tür evliliklerin azalacağına bir diğer göstergesi de araştırma sorularımıza verilen yanıtlarda görüldüğü gibi kendileri çocuk gelin olan kadınların, çocuklarının aynı şekilde evlenmelerine karşı takındıkları olumsuz tutumlardır.

Çocuk evlilikler ile ilgili yapılmış araştırmaların tespitlerini de göz önünde bulundurduğumuzda sorunun çok boyutlu olduğu da görülmektedir. Örneğin Özcebe ve Biçer'in çalışması da göstermektedir ki evlenen kız çocuğun ruhsal ve bedensel gelişmesi olumsuz etkilenmektedir. Henüz psiko-sosyal büyüme ve gelişmesini tamamlamamıştır. Gelişme döneminde olan bir çocuk evlilik ile ağır bir yük altına girmektedir. Bunlar da bu bireylerde psikolojik sorunları, depresyon ve intiharları da beraberinde getirebilmektedir (Özcebe ve Biçer; 2013: 88). Toplumsal bir sorun olması bir yana çocuk gelinlerin bireysel olarak hem fizyolojik hem de ruhsal sorunlar yaşamaları ilerleyen yaşlarda, tüm hayatları boyunca sorunlu bir yaşam sürmelerine de neden olabilecektir.

Sonuç

Mersin ili, Akdeniz Belediyesi'nde Çay Mahallesi, Güneş Mahallesi ve Çilek mahallelerinde yapılan ve 18 yaşından önce evlendirilen 10 kız çocuğu ile görüşme yapılarak gerçekleştirilen bu çalışmanın verilerinin gösterdiği ilk olguya göre çocuk yaşta erken evliliklerin nedenleri arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği oldukça önemlidir. Tablo analizlerinin de gösterdiği üzere çocuk gelinlerin aile yapıları erkek egemen, ataerkil yapı özellikleri göstermekte, alınan kararlar da ailenin büyükleri (erkek) tarafından belirlenmektedir.

Saha çalışması verilerimizin gösterdiği bir diğer sonuç çocuk gelinlerin yetiştiği ailelerde çocuk sayıları yüksektir. Çocuk sayısının yüksek olması aileye maddi bir yük getirmekte, özellikle kız çocuklarının daha erken evlendirilmesine yönelik isteği arttırmaktadır.

Çalışmamızın bir diğer sorunsalı olan akrabalık sisteminin etkisi çocuk gelinler olgusunda son derece önemlidir. tablo analizinde de görüldüğü üzere sadece saha çalışmamız olan Mersin ilinde değil, çocuk gelinlerin olduğu tüm bölge ve yerleşimlerde aynı göstergeye rastlanmaktadır. Aile kurumunun işleyişi, akrabalığın inşası ve toplumsal yapının değişmeden sürekliliğin sağlanması için evlenme sözü konusu olduğunda hukuksal, resmi kanunlar bir meşruluğa sahip değildir. Aslonan toplumsal-kültürel süreklilik, toplumsal yeniden üretimdir.

Çalışmamız açısından son derece değerli olan bir bilgi de çocuk gelinlerin kendi çocuklarının da aynı yöntem ile evlenme-evlendirilmesine bakış açılarıdır. Görüşmecilerimiz asla böyle bir evliliği tasvip etmediklerini, çocuklarının aynı deneyimi yaşamalarını istemediklerini ifade etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AYDEMİR, Elvan (2011). *Evlilik Mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler*. Ankara, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Raporları. No: 11-08.
- BURCU, Esra vd. (2015). *Çiçeklerin Kaderi: Türkiye'de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma*, *Bilgi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 73: 63-97.
- CALP, Zeynep Kevser (2014). "Rakamlarla Çocuk Evlilikler", *Çocuk Gelinler: Evlilikten Evciliğe*, Ankara: Detay Yayınları
- DURDU, Zafer ve Orun Bilal (2014), "Çocuk Gelinler Olgusuna Nusaybin'den Bakmak", *Çocuk Gelinler: Evlilikten Evciliğe*, Ankara: Detay Yayınları
- http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim Tarihi, 02.03.2016)
- MYERSJULIETTE, Harvey, Rowan (2011). *Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education*.
- ÖZCEBE, Hilal, Biçer, Burcu K., (2013). "Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler", *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 86-93.
- ŞEN, Hasan (2014). "Çocuk Evliliklere Teoriden Bakmak", *Çocuk Gelinler: Evlilikten Evciliğe*, Ankara: Detay Yayınları
- TAYA (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler, Öneriler*, İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07,